

УДК 373.5:091.33:811.112.2(477)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.02>

Бейліс Н. В.

ФЕНОМЕН НІМЕЦЬКОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ УКРАЇНИ У ВИМІРАХ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ПОТРЕБ СУСПІЛЬСТВА

Робиться акцент на тому, що одним із важливих векторів розвитку сучасної освіти є вивчення учнями іноземних мов як необхідної умови входження України у європейський і світовий освітній простір; розглянуто питання феномена німецькомовної компетентності учнів загальноосвітніх шкіл України у вимірах культурологічних потреб суспільства.

Особлива увага приділяється німецькомовній компетентності учнів, оскільки на сучасному етапі розвитку іношомовної освіти головним спрямуванням навчання є не просто мова, а насамперед іношомовна культура, то об'єктивною потребою німецькомовної освіти в загальноосвітній школі є пошук ефективних шляхів організації навчально-виховного процесу та визначення раціональних складників змісту навчання німецької мови та його структури.

Крім цього, провідним аспектом наукового дискурсу в наш час у контексті входження України в загальноєвропейський освітній простір вивчення знань про різні європейські культури має надзвичайно велике значення. Одним із головних завдань з німецькомовної освіти учнів є формування у них високого рівня німецькомовної компетенції для розширення можливостей подальшої інтеграції українськомовного освітнього простору в загальноєвропейський на принципах гуманізму і дружби народів.

Розглядаючи сьгодні питання спілкування, освітніх обмінів та бізнес-зв'язків представників України та німецькомовних країн у сучасному глобалізованому світі, особливо важливою постає проблема міжкультурної комунікації в різноманітних сферах життя з оперттям на знання українських випускників шкіл німецькомовної культури.

У сучасних умовах рівень оволодіння учнями німецькомовною компетенцією у навчальному процесі вимагає підвищення, оскільки можна стверджувати, що учні загальноосвітніх шкіл не готові поділяти цінності іношомовної культури та презентувати свою національну культуру в процесі міжкультурної комунікації. Тому доведено важливість підвищення оволодіння учнями німецькомовними знаннями та постійного залучення їх до предметного світу іношомовних цінностей, трансформація яких забезпечує їх особистісний розвиток.

Ключові слова: загальноосвітня школа, німецькомовна компетенція, німецька мова, німецькомовна освіта, якість знань учнів з німецької мови.

У сучасній українській загальноосвітній школі навчальна дисципліна «німецька мова» присутня в освітньому процесі, але можемо стверджувати, що її значний культурний, освітній та виховний потенціал у загальноосвітній школі реалізується недостатньо.

Актуальність теми можна обґрунтувати великим попитом сьогодення на володіння іноземними мовами, тому оволодіння українськими учнями німецькомовною компетентністю має великий потенціал для використання німецькомовного знання в сучасному суспільстві. Питання підвищення рівня володіння учнями іношомовною компетенцією у навчальному процесі відносяться сьогодні до актуальних проблем іношомовної освіти загальноосвітньої школи.

Стаття являє собою огляд можливостей оволодіння учнями німецькомовною компетентністю в загальноосвітніх школах України.

Проблемі іношомовної компетентності присвячена значна кількість праць як зарубіжних, так і вітчизняних вчених: Н. Басай, Л. Биркун, Є. Верещагіна, І. Зимньої, Л. Калініної, Т. Камянової, В. Костомарова, С. Ніколаєвої, Є. Пасова, С. Тер-Мінасової, Л. Щерби та інших.

Аналіз психологічної, педагогічної і методичної літератури дає підстави стверджувати, що підготовка майбутніх випускників загальноосвітньої школи зі сформованою іношомовною компетентністю розглядається багатьма дослідниками як невід'ємний складник загальної середньої освіти, що ґрунтується на глибоких знаннях іношомовних дисциплін. В основному під таким кутом зору розглядається компетентність у працях І. Ісаєва, І. Зязюна, О. Ломакіна, В. Нестерова, І. Підласого, В. Сластьоніна, В. Ягупова та ін. У науково-педагогічних роботах аргументуються визначення сутності поняття, які пов'язуються всіма дослідниками, незважаючи на розбіжності в дефініціях, із кінцевими результатами, що чітко фіксуються і вимірюються [2, с. 73].

Проте визначення феномена німецькомовної компетентності учнів та процес формування її на уроках німецької мови в загальноосвітніх закладах України ще не стало предметом цілісного педагогічного дослідження, а тому цей аспект потребує більшої уваги та обґрунтує тему для розгляду.

Мета статті – визначити феномен німецькомовної компетентності учнів та охарактеризувати процес її формування на уроках німецької мови в загальноосвітніх школах України.

Сучасний розвиток суспільства, різнобічні економічні, соціально-політичні та культурні зв'язки нашої країни з країнами світу суттєво вплинули на процес навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах України [1, с. 97]. Це у свою чергу передбачає формування особистості засобами конкретної навчальної дисципліни, в нашому випадку – німецької мови.

Проаналізувавши наукову та психолого-педагогічну літературу, плануємо розглянути сутність основного поняття іншомовної компетентності та виділити її основні змістовно-теоретичні аспекти в контексті оволодіння учнями німецькою мовою.

Компетентність (лат. *competentia*, від *compeo* – взаємно прагну; відповідаю, підхожу) – гарна обізнаність у чому-небудь, знання, досвід; знання і досвід у тій чи іншій галузі; поінформованість, обізнаність, авторитетність [3, с. 87]. У психолого-педагогічній літературі компетентність розглядається як категорія оцінна, що характеризує людину як суб'єкта певного виду діяльності й забезпечує досягнення успіхів. При цьому оцінюються такі компоненти, як структура знань і вмінь, ціннісні орієнтації, ставлення до діяльності, її результативність і здатність до її вдосконалення [4, с. 57].

У педагогічній літературі немає одностайності у визначенні поняття «компетентність». Розглядаючи поняття німецькомовної компетентності, пропонуємо визначення даного поняття.

Німецькомовна компетентність – це інтегральне поняття, здатність особистості учня опанувати і застосовувати в житті й освітньому процесі цінності німецькомовної культури, готовність до моделювання і розв'язання ситуацій, значущих для власного розвитку як суб'єкта навчання і самоосвіти, здатність здійснювати науковий пошук значущих особливостей для ведення діалогу культур, а також здатність оцінювати та застосовувати свої результати на практиці.

Технологічний складник формування німецькомовної компетентності учнів загальноосвітніх закладів передбачає визначення її структурних компонентів. Ми, розглядаючи поняття німецькомовної компетентності, виокремили п'ять взаємопов'язаних складників в її змісті:

1. Ціннісно-самотиваційна компетентність (забезпечення спрямованості особистості на цінності німецької культури) – це здатність учня до самоформування мотивів, цілей і установок на опанування цінностей німецької культури, яка будується на результатах емоційного переживання і осмислення ним потреб у загальнокультурному розвитку і реалізації пізнавальних й інших інтересів.

2. Німецькознавча компетентність учня – це його здатність опанувати і застосовувати в житті й освітньому процесі цінності культури німецькомовного народу, його традиції, звичаї, менталітет, історію та історичну пам'ять, а також готовність на основі сукупності відомостей про країнознавчі аспекти країни, де розмовляють німецькою, і де вона є державною мовою, до моделювання і розв'язання ситуацій, значущих для власного розвитку як суб'єкта навчання і самоосвіти та організації країнознавчої діяльності у власному регіоні. Країнознавча компетенція реалізується через використання національного компонента в діалозі української та німецькомовної культур: навчання німецької мови прямо пов'язано з інтегрованим вивченням культури німецького народу, а вивчення його культури краще засвоюється саме через навчання німецькій мові.

3. Соціолінгвістична компетентність – це цілісний комплекс умінь: розуміти та застосовувати на практиці різні граматичні форми німецької мови (включаючи словниковий запас, правила правопису, словотворення); продукувати висловлювання у різних соціолінгвістичних контекстах іншомовної комунікації для виконання окремих комунікативних функцій у реальних умовах (зачин розмов, відповіді на питання, повідомлення, опис, запит інформації, аж до театру, пісні, фольклору тощо), а також потенційна здатність до мовленнєвої здогадки, тобто можливість за контекстом зрозуміти нові, невивчені раніше висловлювання, щоб триматися на рівні повного розуміння з німецькомовним комунікантом;

4. Дослідницька компетентність – здатність учня здійснювати науковий пошук значущих для ведення діалогу культур тих цінностей етнокультури німецького народу, вивчення яких не передбачено навчальною програмою, оцінювати та застосовувати його результати на практиці.

5. Стратегічно-комунікаційна компетентність – це здатність до ефективного спілкування в німецькомовному середовищі на основі знання власних комунікативних можливостей, цілей щодо їх розширення і, як результат, оптимально обраної стратегії дискурсу адекватного і гуманного використання при цьому вербальних і невербальних засобів спілкування у стандартних і нестандартних ситуаціях.

Отже, ми розглядаємо німецькомовну компетентність як індивідуальну динамічну категорію, в якій відбивається єдність мови і мовлення, і яка має свою складну структуру.

Багато науковців досліджували процес формування іншомовної комунікативної компетентності, а також по-різному виділяли його компоненти. Спираючись на численні наукові дослідження в системі середньої освіти України та результати власного досвіду, доходимо думки, що на процес формування німецькомовної компетентності впливають такі чинники:

– ціннісно-мотиваційний – покликаний виявити зацікавленість учнів до німецької мови, стимулює навчальну діяльність. Особлива роль йому відводиться на першому році вивчення німецької мови, коли формується ставлення до неї як необхідності для міжкультурного спілкування;

– ціннісно-когнітивний компонент забезпечує учнів лінгвістичними й загальними знаннями про значення, форми та функції німецькомовних одиниць та умінь і навичками, які необхідні для продуктивної мовленнєвої діяльності в умовах іншомовного середовища. Але головне – це здатність адаптувати навчальну інформацію до умов реальних ситуацій. Когнітивний компонент становить собою всю систему знань, засвоєних у процесі навчання німецької мови;

– афективно-регуляційний компонент – передбачає формування в учнів досвіду демонструвати своє ставлення до об'єктів спілкування, зокрема використовувати мовленнєві зразки, які навчають висловлювати свої почуття, переживання, емоції тощо;

– оцінно-рефлексивний компонент дозволяє давати власну оцінку собі та іншим учасникам спілкування, а також результатам їхньої діяльності тощо. Сюди необхідно віднести вміння брати на себе відповідальність за усунення можливого міжкультурного непорозуміння, вміння проявляти тактовність та вміння ставити себе на місце інших учасників спілкування. Рефлексія забезпечується через уміння побачити суперечливість або причину невідповідності розвитку власної думки та дає можливість пошуку шляхів до вдосконалення своїх навчальних досягнень;

– операційно-діяльнісний – спрямовує навчальну діяльність учнів, передбачає діяльність у спілкуванні, коли здобуті теоретичні знання активно застосовують у практичній комунікативній діяльності через моделювання різноманітних можливих реальних ситуацій спілкування.

Суть навчання німецької мови полягає в досягненні школярами такого рівня німецькомовної компетентності, який був би достатнім для здійснення спілкування німецькою мовою в усіх її видах: у говорінні (монологічному та діалогічному мовленні), в аудіюванні, в читанні та писемному мовленні для використання німецької мови під час здійснення різного роду комунікативних ситуацій, організованих в атмосфері колективного спілкування в класі в умовах школи чи поза її межами.

У новій програмі середньої школи німецька мова вивчається як друга іноземна та вводиться в п'ятому класі в об'ємі три години на тиждень упродовж усього періоду вивчення. Але адміністрації шкіл далеко не завжди дотримуються такої кількості годин, як правило, відводиться лише дві години на тиждень. Учителі німецької мови вимушені ущільнювати обсяг матеріалу, що насамперед позначається на якості знань учнів. І лише невелика частина спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов ще в 2-му класі починає вивчення цього предмету та відводить на це три години на тиждень.

Отже, німецькомовна компетентність – це комплекс мовленнєвих знань, умінь, навичок, які виступають у взаємодії, якими володіє особистість, і які дозволяють успішно використовувати німецьку мову для ефективної міжмовної, міжкультурної та міжособистісної комунікації.

Висновки. Можемо стверджувати, що формування німецькомовної компетентності в учнів загальноосвітньої школи на сучасному етапі розвитку світової спільноти слід розглядати як необхідну складову частину іншомовної підготовки учнів.

Основне завдання німецькомовної освіти в школі можна вбачати в тому, щоб готувати майбутніх випускників до реальної мовленнєвої комунікації в реальних умовах спілкування. Важливо максимально наблизити навчальну мовленнєву діяльність учнів до реального спілкування через розширення предметності процесу комунікації (тема, подія, постановка проблеми, вчинок тощо), через моделювання можливих реальних ситуацій спілкування і, відповідно, забезпечити використання мовленнєвих дій, умовно-мовленнєвих вправ у мовленнєвій практиці.

Потенціал дисципліни «німецька мова» використовується недостатньо, підтвердженням цього є досить слабкий рівень володіння німецькомовними знаннями більшістю школярів, що має очевидні причини, які полягають, зокрема, в недостатньому науково-методичному забезпеченні навчально-виховного процесу навчальної дисципліни «німецька мова», неналежному створенню психолого-педагогічних умов для вивчення німецької мови в загальноосвітніх закладах України тощо.

Можемо стверджувати, що провідною метою вивчення німецької мови учнями загальноосвітніх шкіл стає німецькомовна компетентність особистості, а бажаним результатом – використання німецької мови як доступного засобу міжкультурного спілкування.

Із зазначеного контексту окреслюється важлива пропозиція щодо постійного залучення учнів на уроках німецької мови до предметного світу цінностей німецькомовної культури, трансформація яких забезпечує їхній постійний особистісний розвиток. Це необхідно тому, що формування у випускника загальноосвітньої школи німецькомовної компетентності дозволить здійснювати на основі набутих знань, умінь і навичок міжкультурну комунікацію німецькою мовою в усіх видах мовленнєвої діяльності та надасть можливість діяти в реальних ситуаціях у полікультурному суспільстві в умовах міжнародної мобільності та інтеграції України в загальноєвропейській освітній і культурний простір.

Використана література:

1. Дудик Н., Зевченко Т. Характерні особливості формування іншомовної комунікативної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи* : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. 287 с. С. 97.
2. Морозова Т. Ю. Погляд на освітні стандарти крізь призму компетентнісного підходу. *Проблеми освіти* : наук.-метод. зб. ; НМЦ ВО МОН України. Київ, 2005. Вип. 46: Болонський процес в Україні. Ч. 2. С. 73–79.
3. Словник іншомовних слів / уклад.: Л. О. Пустовіт. Київ : Довіра, 2000. 136 с.
4. Татаренко А. Б. Компетентність – вимога сучасності. *Світло: науково-метод. інф. пізн.-освіт. часопис*. 1996. № 1. С. 57–64.

References:

1. Dudyk, N. & Zevchenko, T. (2014). *Kharakterni osoblyvosti formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentsii v uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv* [Characteristic peculiarities of formation of foreign language communicative competence in pupils of general educational institutions]. *Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferentsiia: «Suchasna inshomovna osvita v Ukraini: stan, problemy, perspektyvy» – International scientific and practical Internet conference: «Modern foreign language education in Ukraine: status, problems, prospects»*. (p. 97). Uman: «FOP Zhovtyi O. O.» [in Ukrainian].

2. Morozova, T. Y. (2005). *Pohliad na osviti standarty kriz pryzmu kompetentnisnogo pidkhodu [View on the educational standards through the prism of a competent approach]. Problemy osvity – Problems of education, 46. Bolonskyi protses v Ukraini – The Bologna Process in Ukraine. (pp. 73-79). Kyiv. [in Ukrainian].*
3. Pustovit, L. O. (2000). *Slovyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]. Kyiv: «Dovira» [in Ukrainian].*
4. Tatarenko, A. B. (1996). *Kompetentnist – vymoha suchasnosti [Competence – requirement of the modernity]. Svitlo – Light, 1, (pp. 57-64) [in Ukrainian].*

Beilis N. V. The phenomenon of german-speaking competence of students in ukrainian secondary schools in the measurement of the community's cultural needs

The article emphasizes that one of the important vectors for the development of modern education is the study of foreign languages by students as a necessary condition for Ukraine's entry into the European and world educational space.

The article deals with the phenomenon of the German-speaking competence of pupils of secondary schools in Ukraine in measures of the cultural needs of society.

Particular attention is paid to the German-speaking competence of students, since at the present stage of development of Ukrainian language education the main focus of study is not just language, but above all, the culture of foreign language. The objective need for German language education in comprehensive schools is the search for effective ways of organizing educational process and components of the content of German language teaching and its structure.

In addition, nowadays the leading aspect of scientific discourse in the context of Ukraine's entry into the European educational space of learning about different European cultures is extremely important. One of the main tasks of German-language education for students is the formation of a high level of their German-speaking competence for expanding the possibilities of further integration of the Ukrainian-speaking educational space into a European one based on the principles of humanism and friendship between people.

Considering the issues of communication, educational exchanges and business relations between representatives of Ukraine and German countries in today's globalized world, the problem of intercultural communication in various spheres of life with the knowledge of Ukrainian graduates of German language schools is particularly important.

In today's context, students' level of mastery of German-language competence in the educational process requires the improvement. As it is possible to prove that pupils in public secondary schools are not ready to share the values of foreign language culture and to present their national culture in the process of intercultural communication. Therefore, the importance of enhancing students' acquisition of German-speaking knowledge and their constant involvement in the subjective world of foreign-language values whose transformation ensures their personal development is proved.

Key words: secondary school, foreign language culture, intercultural communication, German language competence, German language, German language education.

УДК 37.091.2:658.512/58+54/(001.4)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.03>

Блазун С. С.

**МОДЕЛЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ, БОТАНІЧНОЇ І ХІМІЧНОЇ НОМЕНКЛАТУР
МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ФАРМАЦІЇ**

Досліджується використання інтерактивних технологій у процесі навчання фармацевтичної термінології, ботанічної і хімічної номенклатур майбутніх магістрів фармації на занятті з латинської мови. Наведена сутність поняття «інтерактивний», що характеризує інтерактивні технології як «активні» та ті, що передбачають «взаємодію, співпрацю». Розроблена модель використання інтерактивних технологій та проаналізовані її структурні елементи поетапно. Визначена дидактична мета на етапі мотивації; на етапі повідомлення теми та очікуваних результатів; на етапі надання необхідної інформації; на етапі інтерактивних вправ; на етапі підбиття підсумків та оцінювання заняття. Виокремлені інтерактивні технології, які можуть бути використані у процесі навчання фармацевтичної термінології, ботанічної і хімічної номенклатур майбутніх магістрів фармації: «мозковий штурм», «метод кооперативного навчання», «евристична бесіда», «мікрофон», «метод проєктів», «метод незакінченого речення», «командна гра», «карусель», «килимok ідей» та ін. З'ясовано, що інтерактивні технології мають невід'ємний компонент – комп'ютерні технології, тому доцільним є використання різних програмно-технологічних навчальних комплексів, а також поєднання на занятті з латинської мови елементів «змішаного навчання». Автор зазначає, що рефлексія є важливим моментом інтерактивного навчання, оскільки вона надає студентам можливість усвідомлювати способи реалізації поставленої мети, а також допомагає викладачу побачити рівень навчальних досягнень студентів, відображає рівень сформованої професійної термінологічної компетентності. Навички правильного вживання професійних термінів відображають рівень фахової підготовки спеціаліста.

Ключові слова: модель, інтерактивні технології, рефлексія, фармацевтична термінологія, ботанічна номенклатура, хімічна номенклатура, термінологічна компетентність, магістр фармації.

Сучасні потреби суспільства вимагають удосконалення педагогічних методик для підготовки компетентного фахівця будь-якої галузі. У практичній діяльності спеціаліста галузі охорони здоров'я та фармації важливе місце займає термінологічна компетентність, оскільки вона може впливати на якість надання послуг.